

CONCEPTUL DE ORIGINALITATE ÎN DOMENIUL CREAȚIEI ȘTIINȚIFICE

The Concept of Originality in the Domain of Scientific Creation

Mihaela Șt. RĂDULESCU¹

Abstract

This paper analyses the concept of originality in scientific works and highlights the particularities of scientific creative work, deontological obligations characteristic of research and creative scientific activity as well as the complexity and the difficulty of the process of writing scientific texts. Criteria of originality of a scientific work and a contextual analysis of the notion of novelty are also presented. In addition, the paper illustrates the peculiarities of originality in the scientific domain.

At the same time, the paper presents the various meanings attributed to the idea of originality of an intellectual creation by indicating that its main defining mark is the imprint of the author's personality and by elucidating, as much as possible, the complicated concept of personal imprint, which marks an original intellectual creation. The paper also shows that originality concerns *the form of expression* – the result of the author's intellectual formation, form of intelligence, education, imagination, sensitivity, critical thinking and creative potential. Originality involves the author's *personal vision*, too, illustrated by the choices made in producing his work, establishing its structure, that is, the expression, the organization and the systematization of the intellectual creation, and does not refer to its ideatic content, which is considered to be a common good, therefore a free good, which exempts ideas from legal protection.

Keywords: *originality, scientific creation, deontological obligations, imprint of the author's personality, plagiarism.*

Prezenta lucrare aspiră să contribuie la atenuarea asimetriei frapante dintre, pe de o parte, atenția periferică acordată până acum de cercetarea științifică temei originalității operei rezultate din creația intelectuală și, pe de altă parte, rolului ei central, de condiție a dobândirii protecției legale a drepturilor de autor al unei asemenea opere.

În cele ce urmează, vom prezenta diferite dimensiuni ale conceptului de originalitate în domeniul creației științifice, cu referire îndeosebi la cea universitară din domeniul umanist.

1. Conceptul de originalitate și protecția juridică a operelor de creație intelectuală

Conceptul de originalitate a suscitat, de-a lungul timpului, opinii și viziuni diferite, determinate de domeniul de apartenență – literar, artistic sau științific – al unei creații intelectuale, sub aspect juridic controversate fiind generate de legislația în domeniul proprietății intelectuale, neunitară pe plan internațional.

Astfel, așa cum arată Hélène Maurel-Indart (2011: 231), stabilind diferențele între reglementările privind dreptul de autor din Franța și sistemul de *copyright* din Anglia și Statele Unite, „în timp ce în dreptul francez originalitatea este o noțiune subiectivă, corelată cu amprenta personală a autorului, *copyright-ul* consideră o operă ca fiind originală atunci când nu este copiată din altă operă, chiar dacă este banală sau mediocră”.

Deși originalitatea constituie, în legislația română privind dreptul de autor și

¹Professor PhD, Technical University of Civil Engineering Bucharest, Department of Foreign Languages and Communication.

drepturile conexe (Legea nr. 8/1996), o condiție esențială pentru protecția juridică a unei opere, acest concept nu este definit, ci doar evocat de lege.

Astfel, Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe prevede în capitolul III, art. 7, pct. a) și b):

Constituie obiect al dreptului de autor operele originale de creație intelectuală în domeniul literar, artistic sau științific, oricare ar fi modalitatea de creație, modul sau forma concretă de exprimare și independent de valoarea și destinația lor, cum sunt:

- a) scrierile literare și publicistice, conferințele, predicile, pledoariile, prelegerile și orice alte opere scrise sau orale, precum și programele pentru calculator;
- b) operele științifice, scrise sau orale, cum ar fi comunicările, studiile, cursurile universitare, manualele școlare, proiectele și documentațiile științifice.

În schimb, conform aceleași legi, nr. 8/1996, capitolul III, art. 9, alin. 1, lit. a):

nu pot beneficia de protecția legală a dreptului de autor următoarele: ideile, teoriile, conceptele, descoperirile științifice, procedeele, metodele de funcționare sau conceptele matematice ca atare și invențiile, conținute într-o operă, oricare ar fi modul de preluare, de scriere, de explicare sau de exprimare.

Pentru a beneficia de protecție în cadrul legii dreptului de autor, majoritatea specialiștilor români în proprietate intelectuală² consideră că o operă „trebuie să fie originală, să îmbrace o formă concretă de exprimare și să fie susceptibilă de a fi adusă la cunoștința publicului”, cum arată Ciprian Raul Romițan (2007b:86-87).

Se cuvine precizat că elaborarea unei opere intelectuale originale presupune un *efort intelectual creativ* al autorului ei, concretizat în *forma* creației sale, având un caracter unic, dat de *expresie*, care conferă originalitate operei față de restul operelor preexistente.

Așadar, originalitatea privește forma de expresie și structura operei – redarea, organizarea, sistematizarea creației intelectuale și nu conținutul ei ideatic, care este socotit a fi bun comun, deci de liberă circulație. Ideile constituie doar materia primă, în timp ce creație înseamnă transpunerea lor în operă, operație lungă și grea. Referitor la această activitate complexă, Ion Moraru (1995: 88) arată că „ideile se cer strunite, disciplinate, verificate, șlefuite, nuanțate, ordonate după rigorile și prin mijloacele proprii fiecărui creator... Ideea se modelează, se îmbogățește, se aprofundează și se redimensionează continuu, în și prin activitatea de transpunere a ei în operă”. Se cuvine adăugat că, pe lângă numeroase calități intelectuale și cunoștințe specifice fiecărui gen de creație, munca

²Yolanda Eminescu, *Dreptul de autor, Legea nr. 8 din 14 martie 1996, comentată*, Editura Lumina Lex, București, 1997, pp. 76-77; Viorel Roș, *Dreptul proprietății intelectuale*, Editura Global Lex, București, 2001, p. 79; Viorel Roș, Dragoș Bogdan, Octavia Spineanu Matei, *Dreptul de autor și drepturile conexe*, Editura All Beck, București, 2005, p. 98; Aurelian Ionașcu, Nicolae Comșa, Mircea Mureșan, *Dreptul de autor în R.S.R.*, Editura Academiei, București, 1969, pp. 76-79; Constantin Stătescu, *Drept civil. Contractul de transport. Drepturile de creație intelectuală. Succesiunile*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1967, pp. 58-59; Olimpiu Crauciuc, *Dreptul proprietății intelectuale. Dreptul proprietății industriale*, Editura Era, București, 2000, p. 28; Dumitru Ogășanu, *Dreptul proprietății intelectuale*, Editura Universității din Oradea, 2002, pp. 14-15 - citați de Ciprian Raul Romițan(2007b:86-87).

intelectuală creativă presupune și un efort, care poate fi mult timp neproductiv, sursă de descurajări și de reîncercări.

Consecința esențială a activității intelectuale creative care a generat un rezultat intelectual original este dobândirea protecției legale și, implicit, a drepturilor de autor – patrimoniale și morale.

Așadar, esența acordării protecției legale operelor de creație intelectuală și, implicit, autorilor lor, prin conferirea de drepturi de autor este în strânsă corelație cu *procesul de creație* în sine și cu originalitatea *expresiei* operei create, ca rezultat al *efortului intelectual creativ*.

Alte categorii de opere protejate în cadrul dreptului de autor sunt enumerate în capitolul III, art. 8 din Legea nr. 8/1996:

Fără a prejudicia drepturile autorilor operei originale, constituie, de asemenea, obiect al dreptului de autor operele derivate care au fost create plecând de la una sau mai multe opere preexistente, și anume:

- a) traducerile, adaptările, adnotările, lucrările documentare, aranjamentele muzicale și orice alte transformări ale unei opere literare, artistice sau științifice care reprezintă o muncă intelectuală de creație;
- b) culegerile de opere literare, artistice sau științifice, cum ar fi: enciclopediile și antologiile, colecțiile sau compilațiile de materiale sau date, protejate ori nu, inclusiv bazele de date, care, prin alegerea sau dispunerea materialului, constituie creații intelectuale.

În schimb, nu pot beneficia de protecția legală a dreptului de autor, conform art. 9 pct. b) din aceeași lege, *textele oficiale* de natura politică, legislativă, administrativă, judiciară și *traducerile oficiale* ale acestora.

2. Particularități ale muncii de creație științifică

2.1. Parcurgerea riguroasă a numeroase etape

Respectând principiile fundamentale ale cercetării științifice, munca de creație științifică are particularitățile ei și necesită, în general, un îndelungat efort de gândire, care implică rigoare și disciplină intelectuală severă. Astfel, procesul de creație a unei lucrări științifice presupune utilizarea unei metodologii, documentare temeinică, muncă de analiză, comparare, ierarhizare, construire de ipoteze și de demonstrații, tratare de date, referențierea surselor selectate etc.

În consecință, elaborarea oricărei lucrări științifice – fie ea lucrare de licență, disertație, teză de doctorat sau carte – necesită parcurgerea a numeroase etape care presupun o îndelungată reflecție asupra tematicii și conceperii lucrării, alcătuire de planuri, activitate intensă de cercetare documentară, ce însumează o muncă de căutare și selectare bibliografică, precum și numeroase lecturi și evaluări ale acestora, ca și activitate de redactare, cercetări de completare, noi redactări, corectare și perfecționare a textului lucrării și revizuirea lui sub toate aspectele pentru a transforma lucrarea în produs finit, redactare definitivă, stabilirea listelor finale, elaborarea anexelor, autoevaluarea lucrării, pregătirea susținerii sau a publicării ei.

Cercetări de psihologia creației au pus în evidență importanța parcurgerii unei etape intermediare, între documentare și redactare – anume reflecția asupra materialului „de construcție” disponibil, etapă care corespunde în euristica așa-numitei „incubații” a ideilor noi. Acestei reflecții, care se realizează, evident, și în cursul lecturii surselor, este recomandabil să i se rezerve un timp și după lectura lor, pentru a permite o prelungire și o aprofundare a analizei lor printr-un fel de inerție a gândirii aflată în mișcare. Un asemenea proces de reflecție, de incubație, de maturizare a ideilor este productiv numai dacă, după ce creierul cercetătorului este „îmbibat”, chiar „saturat” cu ideile subiectului său, este lăsat să le tatoneze fără reguli, fără constrângeri, în cadrul unor peregrinări ale gândirii care se pot desfășura spontan în cursul oricăror activități, fie ele și de aparentă sau de reală destindere. Este, așadar, vorba de un fel de „gestație intelectuală” a cărei durată va fi mai mult decât compensată prin ușurința care se dobândește în redactare. Finalitatea acestei reflecții este conturarea tezelor și a argumentelor *pro* și *contra* lor.

2.2. Exigențe ale muncii de creație științifică

Pe lângă cunoașterea unor metode și a unor tehnici de muncă științifică, efortul de creație științifică presupune și, totodată, determină calități intelectuale și morale specifice. Astfel, în intenția de a configura conceptul și modelul personalității creatoare, o echipă de psihologi alcătuită din M. Bejat, M. Roco și I. Moraru a alcătuit un inventar care cuprinde 64 de factori de personalitate și ambientali implicați în creație și creativitate, dintre care menționăm: inteligența superioară, mediul prielnic, înclinația de a munci din greu, capacitatea de efort, tenacitate, capacitatea de concentrare îndelungată asupra unui lucru (adică atenție stabilă, nu fluctuantă), flexibilitatea gândirii, spirit interogativ-investigativ, inițiativă, preferință pentru gândire abstractă, capacitate asociativ-combinatorie mare, spirit critic (Ion Moraru, 1995: 326-328), rigoare, spirit de sinteză etc. Probitatea intelectuală, respectul pentru adevăr, pentru ceea ce este evident și deschiderea la toate ideile și opiniile sunt, de asemenea, atribute tipice ale unui adevărat cercetător științific.

Înșușirea unui *stil științific* – clar, precis, sobru, neutru, lipsit de judecăți definitive care, desființând dreptul de apel, cad în afara științei, ținând de dogmatism – constituie o altă specificitate a muncii științifice. Folosirea unui limbaj *explicit, riguros*, dens, logic, cu semnificații univoce și sensuri clare, precise, constituie de asemenea, exigențe ale scrierii științifice, diferențiind-o de ambiguitatea, plurivocitatea și deschiderea semantică proprii altor tipuri de limbaj, precum cel literar, de exemplu.

Totodată, apartenența unei lucrări la domeniul științei presupune recursul la un stil de gândire și de abordare *obiectivă* a subiectului, prin redactarea lucrării în limbaj teoretic și construcția unui text științific *logic, exact, dens, clar, concis și convingător demonstrat*.

Respectarea structurii specifice unei lucrări științifice – începând cu elementele preliminare, asigurarea, apoi, a tuturor părților componente ale textului științific, între care și concluzia, ca sinteză a aspectelor analizate, concluzie proporțională cu textul și neechivocă și terminând cu elaborarea aparatului de referință, note, liste bibliografice și rezumat – constituie, de asemenea, exigențe ale muncii de elaborare a lucrărilor științifice.

Respectarea normelor de redactare este o altă obligație în elaborarea lucrărilor științifice, dat fiind că redactarea științifică nu este o operație absolut liberă, ci, dimpotrivă, este supusă unui mare număr de norme reprezentând convenții de scriere. Respectarea acestor norme academice de scriere nu este deloc facultativă, de vreme ce o lucrare alcătuită în disprețul lor este, în mod normal, respinsă.

2.3. Obligații deontologice proprii activității de cercetare și creație științifică

Este esențial că munca de cercetare și creația științifică incumbă *obligații deontologice* ale autorului, printre care și indicarea cu scrupulozitate a surselor din care împrumută idei, fie că sunt cărți sau articole ale altor autori, fie anuare statistice, rapoarte, albume, date cifrice, schițe, grafice, fotografii, hărți etc. Împrumutul de idei se poate realiza în modalități diferite, și anume fie prin citare, fie prin rezumarea sau parafrizarea unui text. Dar nici în acest al doilea caz, al reformulării perifrastice a unui text, utilizatorul nu este scutit de obligația de a indica, dacă nu locul exact de unde a preluat ideea, măcar numele autorului original.

Cu privire la prima și cea mai uzitată dintre aceste modalități de împrumut de idei – *citarea* – trebuie știut *ce, cât și cum* să se citeze. Se poate preciza în primul rând că trebuie să se citeze idei pregnante, percutante, care fie că vin în sprijinul poziției teoretice a autorului care le folosește, părând să-i prelungească gândurile – și în acest caz evaluarea lor este oarecum implicită – fie că, dimpotrivă, contrazic poziția utilizatorului, și atunci trebuie supuse unei evaluări critice pentru a le compromite forța de convingere.

În mod tradițional, lungimea citatelor era limitată la maximum o pagină. Dar reglementări recente ale dreptului de autor conferă autorilor și editorilor prerogativa de a nu permite reproducerea vreunei pagini fără autorizarea expresă a lor. De aceea, citatele trebuie reduse la opt-zece rânduri de text (unii autori recomandă reducerea citatelor la maximum șapte-opt rânduri).

Cât privește *modul* în care trebuie realizată citarea, prima *obligație* este ca reproducerea să fie făcută *corect, cu fidelitate și onestitate*, atât în sensul redării *exacte* a textului, cât și în sensul *indicării precise* a sursei lui printr-o *referință bibliografică completă*. În afara obligației de *fidelitate* față de textul citat – chiar și față de erorile pe care le-ar conține – citarea necesită, așadar, respectarea și a altor obligații deontologice.

Astfel, Hélène Maurel-Indart (2011: 269) consideră că trebuie să fie respectate trei condiții pentru ca citatul să nu reprezinte un plagiat, și anume: „prezentarea între ghilimele, o lungime limitată, astfel încât să nu înlocuiască lucrarea citată, nici să-i facă concurență și, în fine, indicarea numelui autorului”.

Cât privește lungimea citatului, el nu trebuie să depășească *10 rânduri* și trebuie să vizeze un scop *ilustrativ, exemplificativ sau critic*, atunci când se citează una sau mai multe pagini este necesară obținerea autorizării exprese de la deținătorul dreptului de autor.

Citatul trebuie scris *între ghilimele* sau, în eventualitatea unui citat mai *lung* de 3-4 rânduri, într-un paragraf separat, *cu litere mai mici* decât corpul lucrării și *detașat* de restul textului printr-un spațiu liber deasupra și dedesubt și retras față de marginea stângă a textului, *pentru a se ști exact ce și cât din text se restituie adevăratului autor*, de la care este împrumutat.

Totodată, referința bibliografică a citatului trebuie să conțină indicarea *clară, corectă și completă* a sursei, adică *numele autorului* căruia îi aparține textul citatului și *datele de identitate* ale lucrării din care este extras – adică titlul, locul, editura și anul publicării, cu precizarea absolut obligatorie a *paginii/paginilor* la care se află citatul.

Respectarea acestor cerințe deontologice face parte din cultura științifică pe care școala și universitatea trebuie să o formeze și să o dezvolte sistematic.

Cât despre exigențele științifice privind lucrările de sfârșit de ciclu de studii universitare - lucrarea de licență, disertația, teza de doctorat - determinarea standardelor la care trebuie realizate nu este riguroasă, ceea ce face ca ele să fie de o mare diversitate, înscriindu-se între limite care merg până la cerințe severe.

Formularea exigențelor față de teze este, așadar, de o mare varietate. Astfel, în opinia lui Michel Beaud (2006: 11), „teza consacră aptitudinea pentru cercetare, pentru această muncă de „meșteșugar intelectual...”, întrucât:

în toate cazurile, ceea ce se așteaptă de la o teză, ca de la orice lucrare de cercetare, este un progres în cunoaștere: fie proiectarea unei lumini noi asupra unei probleme în dezbatere, fie reconstrucția unui corpus explicativ, fie aprofundarea unei analize asupra unui punct important. O teză trebuie să contribuie, chiar dacă este vorba de proporții modeste, la ameliorarea, la lărgirea sau la aprofundarea cunoașterii în domeniul pe care îl are în vedere (Michel Beaud, 2006: 71, citat de Mihaela Șt. Rădulescu, 2011: 83, *trad. autoare*).

Cerințele de ordin calitativ impuse tezelor diferă însă mult în funcție de universitatea la care se susține și, în modul cel mai direct, de exigența manifestată de către conducătorul științific. Minimul a ceea ce se așteaptă însă de la toți autorii este o lucrare coerentă, documentată, care să răspundă la o problemă precizată în mod clar. Se știe că un mare câștig al elaborării unei teze este dobândirea gustului și chiar a plăcerii de a scrie.

În încheiere, se cuvine precizat că valoarea unei lucrări științifice nu este covariantă cu dimensiunea ei și, adesea, nici chiar cu cantitatea de muncă încorporată, ci depinde, între altele, de capacitatea de selecție, de spiritul critic dovedit în analiza, compararea, ierarhizarea și sintetizarea datelor.

2.4. Necesitatea cunoașterii și recunoașterii complexității și dificultății scrierii științifice

Rezultă, din ceea ce precede, complexitatea și dificultatea procesului de scriere a textelor științifice, ca și problemele ridicate de exprimarea prin scris, în care gândul se obiectivează mult mai pregnant decât prin vorbire.

Scrierea științifică este, așadar, o activitate complicată și anevoioasă, presupunând uneori chiar o adevărată suferință pentru construcția unui discurs coerent și obiectivat, în întregime fondat pe documente și, în același timp, atractiv și interesant. De aceea, nu este corect să se considere că tehnica scrisului poate fi prinsă din zbor. Regulile, procedeele și tehnicile elaborării unei lucrări științifice trebuie însușite de toți cei aflați în fața obligației de a elabora lucrări științifice. Ele se învață în cadrul cursurilor de metodologia cercetării științifice

sau de tehnici de muncă științifică și se perfecționează prin lecturi specializate și prin exerciții (autodidaxia, inevitabilă, presupune, în acest caz, multă risipă de timp și de energie, deci o eficiență mai redusă).

În plus, ca rod al unui efort intelectual considerabil, o lucrare științifică necesită calități intelectuale și morale deosebite, ca și forme și condiții de muncă specifice (de documentare în biblioteci, de investigații pe teren sau în laborator, dotare tehnică corespunzătoare etc). De aceea, considerăm că munca științifică nu suscită tot respectul și că noțiunea de *lucrare științifică* este *devalorizată* chiar prin reglementări juridice, atunci când, de exemplu, se consideră că unii deținuți, care, neavând cultură științifică, pot elabora, în condițiile din închisori, lucrări „științifice” publicabile, cu scopul de a-și diminua durata detenției, așa cum prevede legea. Desigur, se poate admite că munca de concepție intelectuală este posibilă și în condiții de detenție, dar doar în cazul unor mari specialiști, altfel reprezentând o *subestimare*, dacă nu chiar o *discreditare* a calității de *autor de lucrări științifice*.

3. Criterii ale originalității unei lucrări științifice

3.1. Originalitatea ca amprentă a personalității autorului

Se admite larg că *originalitatea* unei opere este dată de *individualitatea* ei, iar individualitatea rezultă din faptul că poartă *amprenta personalității autorului*.

În domeniul științei, autorul creează opera prin efort de reflecție, documentare, selectare, analiză, comparare, argumentare, exprimare în limbaj teoretic etc. Totodată, în creația științifică se exprimă formația intelectuală, forma de inteligență și gradul de cultură, dar și creativitatea, imaginația, sensibilitatea și simțul critic ale autorului ei.

La această viziune – conform căreia *opera este originală în măsura în care poartă amprenta personalității autorului ei* – au aderat numeroși specialiști în dreptul proprietății intelectuale, participanți la dezbaterea conceptului de originalitate³.

3.1.1. Structura – criteriu important în evaluarea originalității unei opere științifice

Cum ideile științifice însele sunt exceptate de la protecție juridică, fiind considerate, pe bună dreptate, ca ingredient de liberă circulație al lucrărilor științifice, un criteriu important în evaluarea originalității unei opere științifice este *compoziția* sau *structura*, adică ordinea în care sunt prezentate și dezvoltate ideile. Așadar, originalitatea nu se referă atât la conținut, ci îndeosebi la modul de *structurare*, de *organizare* a conținutului. Astfel, o lucrare științifică în care sunt conținute *însemnări*, *note* și *comentarii* ce au *caracter personal*, exprimând *opinii* și *atitudini* ale autorului ei în privința unor aspecte importante ale tematicii abordate, poartă *amprenta* formației intelectuale, a culturii și a personalității creatorului ei.

Se admite, de asemenea, că și *selecția citatelor* poartă amprenta personală a autorului. După Hélène Maurel-Indart (2012: 61), alegerea citatelor este „susceptibilă de a fi considerată ca o intervenție personală a cercetătorului”. Astfel, în Franța, de exemplu,

³În literatura română de specialitate, această viziune apare în lucrări semnate de Yolanda Eminescu, Viorel Roș, Ciprian Raul Romișan etc.

selecția extraselor, a citatelor și ordonarea lor în operă sunt protejate de Codul proprietății intelectuale. Protecția lor, ca și a compoziției/structurii unei opere, este firească, întrucât ele constituie indicii ale viziunii personale și ale demersului creativ al autorului.

În consecință, întregul efort intelectual – de selectare, analiză, comparare, argumentare – realizat de autor, ca și prezența unor comentarii, însemnări, note având *caracter personal*, care reflectă *personalitatea* autorului, *viziunea* lui, exprimă *individualitatea și unicitatea* operei sale, constituind un *indiciu* cert al originalității.

3.1.2. Forma de exprimare a ideilor – criteriu esențial al originalității unei opere științifice

Un criteriu *esențial* al originalității operei unui autor față de restul operelor existente este *forma de exprimare* sau *de expresie*, adică modul în care sunt formulate ideile. Caracterul *unic* al expresiei operei intelectuale originale poate fi dat de *modul de utilizare a cuvintelor*, de *organizare a ideilor*, de *gradul de erudiție* etc., toate conferind originalitate unei opere. De altfel, lingviștii au relevat faptul că în frazele fiecăruia dintre vorbitorii unei limbi, deci ale fiecărui locutor, există *moduri de exprimare care îi sunt proprii*, ele ținând de alegerea cuvintelor, de recursul la construcții puțin frecvente etc. Există, așadar, utilizări diverse pe care fiecare le dă cuvintelor și *construcții proprii fiecăruia*, care, pătrunse în operă îi conferă individualitate, unicitate, originalitate.

Așadar, ceea ce este plasat sub protecția legii este *forma* în care este prezentată ideea – ca expresie a personalității, culturii, inteligenței, sensibilității și creativității autorului.

Această viziune – conform căreia *originalitatea este dată de modul de exprimare a ideilor* – are numeroși adepți, *expresia* fiind larg protejată pe plan internațional de legislația proprietății intelectuale. Așa se explică de ce însușirea *modului de exprimare a ideilor* prin preluarea *ad litteram* sau cu *mici modificări* a textului unei lucrări deja publicate este incriminată ca furt intelectual și aspru sancționată de Legea privind dreptul de autor.

Așadar, cum remarcă și Nicolae Manolescu (2009:1), „plagiatul n-are treabă cu ideile, ci cu cuvintele. De aceea compilația e greu de probat. A plagia înseamnă în fond a transcrie cuvânt cu cuvânt sau aproape”.

3.1.3. Alte indicii al originalității, valorii și utilității unei opere științifice

Deși, așa cum am arătat, valoarea științifică a unei opere nu este un criteriu operant din punctul de vedere al dreptului de autor, se cuvine adăugat că ecoul larg al unei lucrări științifice în rândul specialiștilor și al destinatarilor ei constituie un indiciu al originalității, valorii și utilității ei, originalitatea unei opere fiind dată și de autenticitatea ei, care este determinată de inexistența anterioară a unei creații intelectuale identice.

Astfel, aprecierile elogioase și numărul citărilor unei lucrări științifice în cărți de specialitate, articole științifice, includerile ei în bibliografiile unor cărți de specialitate, studii, articole, teze de doctorat, ca și în bibliografiile programelor unor cursuri de specialitate probează recunoașterea de către specialiști a originalității, valorii și utilității ei. Un alt indiciu al originalității unei cărți este, conform unor viziuni juridice din anumite țări, succesul ei editorial. În Marea Britanie, de exemplu, probabilitatea ca o lucrare să intereseze potențiali cumpărători constituie un criteriu al originalității.

În plus, o dovadă a valorii și utilității unei cărți este republicarea ei în noi ediții, în situația în care lucrarea în cauză, deși publicată într-un tiraj relativ mare, a continuat să fie cerută de cititori după epuizarea primei ediții. De altfel, este binecunoscut faptul că reeditarea unei cărți, la cererea editorului, este dovada sigură a succesului ei editorial.

Rezultă că originalitatea unei opere se stabilește atât prin analiza îndeplinirii a multiple criterii, cât și prin raportarea la operele existente în domeniul ei de apartenență.

4. Noțiunea de noutate în stabilirea originalității

În materia dreptului de autor, *originalitatea* nu se confundă cu noutatea. În timp ce „originalitatea este un criteriu subiectiv, noutatea este un criteriu obiectiv... Lipsa de noutate nu lipsește opera de originalitate”, originalitatea unei opere fiind dată de „execuția personală care relevă personalitatea” autorului, cum remarcă Viorel Roș (2001: 84).

Așadar, originalitatea și noutatea nu se suprapun, o operă putând fi originală chiar dacă nu este nouă. În acest sens, „jurisprudența a admis că originalitatea nu înseamnă noutate; o operă poate fi originală chiar dacă se aseamănă mult cu alte opere, câtă vreme similaritatea este fortuită și nu rezultatul copierii”, arată Ciprian Raul Romițan (2007b: 88). Opiniile de mai sus sunt întărite și de cele ale reputatului profesor Lucian Mihai (inițiatorul și titularul cursului de *Dreptul proprietății intelectuale* de la Facultatea de Drept a Universității București), care precizează: „Originalitatea nu trebuie să fie confundată cu noutatea absolută. Există originalitate chiar dacă problema tratată nu este nouă; important este ca modul de tratare a aceleiași probleme să constituie o reflectare a personalității autorului” (2003:1).

Rezultă că noțiunea de noutate, esențială, de exemplu, în cazul invențiilor, este *inoperantă* în materia dreptului de autor.

5. Grade de originalitate în domeniul științific

Unii autori consideră că originalitatea unei creații intelectuale poate fi absolută sau relativă. Astfel, după Viorel Roș (2001: 84), „opera este *absolut originală* atunci când nu se află în raport de dependență cu o operă preexistentă. Opera este *relativ originală* (derivată) atunci când împrumută elemente dintr-o operă preexistentă”. Arătând că legea privește criteriul originalității în ambele forme de manifestare (absolut și relativ), același autor aprofundează respectiva distincție, considerând, referitor la adaptări, că:

Atunci când împrumutul privește doar ideile, opera realizată, purtând amprenta personalității autorului, poate fi absolut originală pentru că ideile nu sunt protejate și pot fi reluate liber, fără nici o restricție (art. 9 pct. a din Legea nr.8/1996). Atunci când opera realizată preia dintr-o operă preexistentă forma, planul, intriga, personajele etc., iar personalitatea autorului se manifestă, opera va fi relativ originală (Viorel Roș, 2001: 84-85).

Referindu-se la originalitate în general, Teodor Bodoască afirmă despre caracterul absolut al originalității că „derivă din inexistența anterioară a unei creații intelectuale identice sau asemănătoare”, socotind, totodată, că originalitatea relativă „este dată de transformarea creativă a unei opere preexistente sau din modul de alegere ori de dispunere a materialului

dintr-o asemenea operă” (2012: 24).

Referitor la originalitatea unei opere *științifice*, putem afirma că, dacă, în anumite domenii – ca literatura și arta – se poate concepe crearea unei opere de noutate și originalitate absolută – să zicem, de exemplu, a unui roman care ar reda un război dus de extraterestri între ei – *în știință, în general, nu se poate pleca de la zero*, întrucât orice pas înainte este fondat pe *cunoașterea constituită*. Există, totuși, și în știință, cazuri de originalitate foarte înaltă, unul dintre ele fiind teoria heliocentristă a universului.

Dar, deși opera științifică împrumută idei, concepte, se sprijină pe demonstrații, argumente, citate etc., acestea trebuie folosite doar ca o bază de plecare care lasă suficient spațiu creației originale și manifestării personalității și creativității autorului.

În ciuda îngrădirilor impuse de rigoarea limbajului, opera științifică poate avea un stil atrăgător și expresiv, caracterizat prin acuratețe și claritate, în care limbajul științific și cel artistic pot interfera, ca expresie a culturii și inteligenței creative a autorului ei.

Concluzii

În concluzie, se poate remarca faptul că, pentru a fi originală, o operă trebuie să poarte amprenta personalității autorului, a viziunii lui personale, încorporate în alegerea materialului de construcție, în stabilirea structurii lucrării, în modul de transpunere, de redare a ideilor – rod al culturii, inteligenței, sensibilității și potențialului creativ ale autorului, toate acestea generând o formă de *expresie* cu caracter particular, care conferă operei unicitate.

Se poate reține, de asemenea, că stabilirea originalității unei opere este esențială în considerarea ei ca proprietate intelectuală exclusivă a unui autor și, în consecință, în asigurarea protecției ei juridice. Altfel, opera rămâne neprotejată prin drept de autor în fața unui eventual plagiat.

Totodată, se cuvine subliniat că prevederile legislative actuale privind dreptul proprietății intelectuale fac din plagiat o faptă de mare risc, susceptibilă de a fi pedepsită penal prin aplicarea Legii nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe. În ciuda acestor rigori, plagiatul, cu toate consecințele lui de largă nocivitate pe plan social și moral rămâne, în mod paradoxal, în multe cazuri, o faptă subestimată de către plagiator. Așa se face că, deși este cea mai gravă încălcare a deontologiei cercetării științifice și creației intelectuale, plagiatul – facilitat enorm de noile tehnologii de informare și comunicare – are o răspândire îngrijorător de largă, iar reacția societății este slabă.

Bibliografie

Beaud, Michel. [1985] (1997). *L'art de la thèse. Comment préparer et rédiger une thèse de doctorat, un mémoire de D.E.A. ou de maîtrise ou tout autre travail universitaire*. Paris: La Découverte.

Bodoască, Teodor. (2012). *Dreptul proprietății intelectuale*. Ediția a II-a, revăzută. București: Universul Juridic.

Manolescu, Nicolae. (2009). „Despre plagiat”. *Adevărul*, 22 iunie 2009. Articol disponibil *on line* la adresa: http://adevarul.ro/economie/stiri-economice/despre-plagiat-1_50b9fee27c42d5a663aead14/index.html

Maurel-Indart, Hélène (2012). « De l'emprunt servile à la réécriture créative ». In Guglielmi, Gilles J. et Geneviève Koubi (sous la dir. de). *Le plagiat de la recherche scientifique*. Paris : LGDJ-Lextenso éd. : 57-65.

Maurel-Indart, Hélène. [1999] (2011). *Du plagiat*. Paris : Gallimard, coll. "Folio Essais".

Mihai, Lucian. (2003). „Citarea constituie o obligație legală“. Carmen Mușat: Interviu cu Lucian Mihai. *Observator Cultural*. Nr.190/2003. Articol *on line* disponibil la adresa: http://www.observatorcultural.ro/Citarea-constituie-o-obligatie-legala.-Interviu-cu-Lucian-MIHAI*articleID_9334-articlesdetails.html (consultat la 5.07.2015).

Moraru, Ion. *Știința și filosofia creației*. (1995). București: Editura Didactică și Pedagogică.

Romițan, Ciprian Raul. (2007a). *Drepturile morale de autor*. București: Universul Juridic.

Romițan, Ciprian Raul. (2007b). „Condiții cerute pentru protecția operelor în cadrul dreptului de autor”. *Revista de științe juridice* nr.1/2007. Articol disponibil *on line* la adresa: <http://drept.ucv.ro/RSJ/images/articole/2007/RSJ1/A10RomitanCiprian.pdf>: 86-92 (consultat la 20.07.2015).

Roș, Viorel. (2001). *Dreptul proprietății intelectuale*. București: Editura Global Lex.

Rădulescu, Mihaela Șt. (2011). *Metodologia cercetării științifice. Elaborarea lucrărilor de licență, masterat, doctorat*. Ediția a II-a revizuită și adăugită. București: Editura Didactică și Pedagogică, R. A.

Legislație

Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe.